

Буковина у правовій системі Румунії (1918–1940 рр.)

У монографії на основі нормативно-правових актів, архівних матеріалів, вітчизняної та зарубіжної наукової літератури досліджуються історико-правові й міжнародні аспекти становлення та розвитку румунської правової системи на Буковині у міжвоєнний період (1918–1940 рр.).

Для науковців, практиків, науково-педагогічних працівників, студентів, аспірантів закладів вищої освіти та всіх тих, хто цікавиться історією Буковини у складі правової системи міжвоєнної Румунії.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1	
ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ	9
1.1. Історіографія проблеми	9
1.2. Джерельна база дослідження	25
<i>Висновки до розділу</i>	33
РОЗДІЛ 2	
ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИЄДНАННЯ	
БУКОВИНИ ДО РУМУНІЇ	34
2.1. Румунська окупація Буковини	34
2.2. Юридичне оформлення анексії Буковини Румунією	43
<i>Висновки до розділу</i>	67
РОЗДІЛ 3	
РУМУНСЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ БУКОВИНИ	68
3.1. Вищі органи державної влади Румунії у міжвоєнний період	68
3.2. Місцеве управління Буковини у перехідний період 1918–1925 рр.	83
3.3. Система органів управління Буковиною після адміністративної реформи 1925 р. у Румунії	88
3.4. Адміністрація Буковини у період королівської диктатури в Румунії (1938–1940 рр.)	103
<i>Висновки до розділу</i>	109

РОЗДІЛ 4	
ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	
БУКОВИНИ	112
4.1. Повітове самоврядування	112
4.2. Самоврядування у міських та сільських громадах	120
4.2.1. Інститут примаря	120
4.2.2. Громадські ради	125
<i>Висновки до розділу</i>	140
РОЗДІЛ 5	
РУМУНСЬКИЙ КАРАЛЬНИЙ АПАРАТ	
НА БУКОВИНІ	142
5.1. Суд	142
5.2. Прокуратура	171
5.3. Поліція	177
5.4. Сигуранца	187
5.5. Жандармерія	196
<i>Висновки до розділу</i>	207
ВИСНОВКИ	209
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	215
ДОДАТКИ	258

*Світлої пам'яті Братові
Маріну Торончуку
та моїм Учителям
Михайлу Никифоруку
й Антону Козловському
присвячую*

ПЕРЕДМОВА

Питання забезпечення міжнародного миру та безпеки не втратили своєї актуальності у XXI столітті, особливо, в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну. Агресія, яка змусила нас задуматись над її історичним корінням та допущеними помилками в частині неврахування «сусідської російської доброзичливості» щодо України з моменту здобуття нею незалежності. Неодноразові спроби маніпуляції з боку російської федерації історією української державності, намагання втягнути в даний процес сусідні держави (Румунію, Польщу та Угорщину) актуалізує дану проблематику для більш ґрунтовного дослідження, де основна увага має акцентуватися на врахуванні й недопущенні помилок, які після Першої світової війни не дали можливість відродити нашу державність.

У світлі останніх подій особливу роль у підтримці України відіграє та продовжує відігравати Румунія, стосунки з якою вийшли на новий міжнародний рівень. Стабільність українсько-румунських відносин неможлива без об'єктивного вивчення їх історичного минулого (особливо, історії міжвоєнного періоду), яким намагаються спекулювати антиукраїнські сили як у самій Румунії, так і за її межами.

Актуальність дослідження зумовлена також тим, що й у вітчизняній, і в зарубіжній науковій літературі питання національного та міжнародного правового статусу Буковини у складі Румунії у 1918–1940 рр. залишаються малодослідженими. У межах обраної проблематики уперше:

- досліджено діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади (міністра-делегата, префекта, претора, нотаря) на Буковині; визначено зміни в адміністративно-правовому статусі Буковини з установами королівської диктатури в Румунії в 1938 р. і створенням Сучавської області;
- на основі румунського законодавства 1918–1940 рр. досліджено діяльність системи органів самоврядування на Буковині, що здійснювалася на двох рівнях — повітовому та громадському (міському і сільському). Їхня компетенція стосувалася винятково місцевих, переважно господарських, питань; у міжвоєнний період вони були перетворені на слухняний додаток централізованої машини центральних і місцевих органів виконавчої влади;
- комплексно досліджено процес становлення румунської судової системи на Буковині та її реформування в міжвоєнний період. Установлено, що судові реформи, які відбувалися в міжвоєнній Румунії, були спрямовані на створення єдиної уніфікованої системи загальних і спеціалізованих судів, регламентування правового положення судових органів і статусу суддів, визначення єдиних професійних вимог до кандидатів у судді, єдиних вимог до апеляційного та касаційного перегляду справ;
- проаналізовано місце і роль прокуратури в системі каральних органів на Буковині в міжвоєнний період, установлено, що нормативне регулювання її організації та діяльності у краї мало свою специфіку у зв'язку з попереднім перебуванням цих земель у складі Австро-Угорщини;
- висвітлено організаційно-правові основи діяльності румунської поліції на Буковині, порядок комплектування її особового складу, основні напрямки, форми й методи її діяльності. Визначено, що поліцейські реформи, проведені в міжвоєнний період у Румунії, були спрямовані на зміцнення апарату поліції та його централізацію з метою забезпечення політики румунської влади на місцях. Розкрито особливості діяльності

на Буковині румунської політичної поліції (сигуранци), проаналізовано її організацію та функціонування у краї. Визначено вплив сигуранци на суспільно-політичне життя на Буковині як головного карального органу Румунії, основним завданням якого була боротьба з антирумунськими виявами у краї. З'ясовано правовий статус жандармерії (сільської поліції) Буковини в період перебування у складі Румунії.

Практичне значення дослідження полягає в широких можливостях ефективного використання його результатів у розвитку національної політики в Україні та Румунії, у вдосконаленні українсько-румунських відносин.

РОЗДІЛ 1

Історіографія та джерела дослідження

1.1. Історіографія проблеми

Історії розвитку українських земель у складі інших держав у першій половині ХХ ст. належить помітне місце в сучасній вітчизняній історико-правовій науці. Її актуальність і багатоаспектність зумовляють значний інтерес з боку істориків права і до місця Буковини у правовій системі міжвоєнної Румунії.

Дана проблема малодосліджена як в Україні, так і в Румунії. Зокрема, це викликано тим, що більшість джерел, які знаходяться в архівах Румунії, донедавна були засекреченими. Навіть тепер значна кількість матеріалів періоду 1918–1940 рр. у Румунії або засекречена, або призначена для обмеженого користування. Вітчизняна джерельна база невелика у зв'язку з тим, що вся офіційна документація велась тоді румунською мовою, якою більшість дослідників не володіє, а наявні українські джерела міжвоєнного періоду висвітлювали переважно питання соціально-економічного, культурного та національного характеру, обминаючи через діючу тоді жорстку цензуру державно-правові аспекти.

Найбільш обширною із досліджуваної проблематики є міжвоєнна румунська історіографія. Її вивчення дає можливість простежити процес установалення й організації румунської влади на Буковині після її анексії у листопаді 1918 р., з погляду учасників тих подій.

По суті, румунські дослідження адміністративно-правового статусу Буковини у складі Румунії започаткував І. Ністор. Румунська влада саме йому доручила обґрунтувати історичну належність Буковини до Румунії та законність установалення тут румунської влади. Він особисто брав участь у творенні тодішньої історії Буковини та Румунії (був міністром-делегатом у румунському уряді від Буковини у Бухаресті, міністром, депутатом, сенатором). Саме йому належить обґрунтування концепції «історичного права» Румунії на Буковину, оскільки українці на Буковині — «українізовані румуни». Він одним із перших звернув увагу на необхідність дослідження законодавчої регламентації й організації діяльності румунських органів влади у краї в міжвоєнний період¹. Так, у збірнику праць «Десять років від об'єднання» ним зроблена спроба проаналізувати особливості організації румунських органів влади на Буковині, довести їх перевагу перед раніше діючими австрійськими. Також ним уперше систематизовано в окрему збірку документи, на основі яких румунська влада намагалась надати видимість законності акту анексії Буковини².

У І. Ністора було чимало послідовників. Наприклад, про процес установалення румунської влади на Буковині йде мова у праці Д. Бучевського, яка є лише переказом поглядів І. Ністора

---

¹ Nistor I. Bucovina sub Dominațiunea Românească (la 20 de ani de la Unire). Cernăuți, 1938. 66 p.

Nistor I. Problema Ucraineană în lumina istoriei. Cernăuți : Glasul Bucovinei, 1938. 299 p.

Nistor I. Unirea Bucovinei 28 noemvrie 1918 (studiu și documente). București : Cartea Românească, 1928. 214 p.

Nistor I. Zece ani de la unire. Cernăuți : Glasul Bucovinei, 1928. 420 p.

² Nistor I. Unirea Bucovinei 28 noemvrie 1918 (studiu și documente). București : Cartea Românească, 1928. 214 p.

на румунську належність краю¹. Послідовниками І. Ністора можна вважати також І. Йосифа², Н. Чібіна³, Н. Чуперке⁴.

Окремої уваги заслуговують румунські публікації, в яких розглянуто порядок організації та діяльності центральних і місцевих органів влади на Буковині. Деякі аспекти даного питання досліджені у підручниках з румунського адміністративного та конституційного права міжвоєнного періоду, зокрема Г. Алексіану⁵, Р. Боїла⁶, П. Негулеску⁷, В. Онішора⁸ та А. Теодореску⁹. Ними зроблена спроба порівняти систему організації влади на місцях у Румунії з існуючими тоді зразками у європейських країнах. Вони також звертали увагу на «декларативність» існування та діяльності органів місцевого самоврядування у королівстві.

---

¹ Bucevschi D. Amintiri din anul Unirii. Cernăuți : Glasul Bucovinei, 1936. 16 p.

² Iosif I. Hotărârile adunării naționale din Alba-Iulia. Oradea-Mare : Tipografia «BIHARIA», 1924. 63 p.

³ Cîbin N. Războiul nostru. București : Tipografia «PAX», 1924. 15 p.

⁴ Ciupercă N. Țara noastră din punct de vedere geografic, istoric și economic. Ed. A 2-a. București : Tipografia «Fântâna darurilor», 1935. 109 p.

⁵ Legea administrativă din 27 martie 1936 (însoțită de note și observațiuni juridice de G. Alexianu). București : Editura Librăriei «Universală», 1936. 112 p.

Alexianu G. Curs de drept constituțional. București, 1932. Vol. 2. 187 p.

Alexianu G. Curs de drept constituțional. București, 1934. Vol. 3. 236 p.

Alexianu G. Drept constituțional. București : Editura Casei școalelor, 1926. 526 p.

Alexianu G. Supliment la Actualul text al legii pentru organizarea administrației locale. București : Editura Librăriei «Universală», 1934. 14 p.

⁶ Boila R. Organizația de stat. Cluj : Cartea românească, 1927. 678 p.

Boila R. Studiu supra reorganizării statului Român intrig. Cluj : Tipog. Națională Soc. Anonimă Cluj, 1931. 46 p.

⁷ Negulescu P. Tratat de Drept administrativ român. București : Tipografiile Române Unite, 1925. 592 p.

Negulescu P. Tratat de drept administrativ / ed. 4-a. București : Institutul de arte grafice E. Marvan, 1934. Vol. 1. 365 p.

⁸ Onișor V. Tratat de Drept administrativ român. Cluj : Tipografia Dr. S. Bornemisa, 1923. 784 p.

⁹ Teodorescu A. Tratat de Drept administrativ român. București : Tipog. Librăriei SOCEC & CO, 1929. 483 p.

Актуальність проблеми історії центральних і місцевих органів влади в Румунії, румунське місцеве виборче законодавство до проведення реформи 1929 р. аналізуються у працях М. Вєрару¹.

Найбільший внесок у дослідження історії судової влади на Буковині зробив практикуючий правознавець, доктор права О. Терневяну². Він, як один із редакторів журналу «Юридичний кур'єр» (румунський правовий часопис) був відповідальний за висвітлення питань здійснення правосуддя на Буковині й ознайомлення з цими матеріалами правознавців королівства.

Одну із перших спроб проаналізувати діяльність прокуратури та судової поліції на Буковині зробив у курсі кримінального процесу відомий румунський правознавець міжвоєнного періоду І. Іонеску-Долж³. Досліджуючи діюче кримінально-процесуальне законодавство Румунії та приєднаних до неї територій, він зробив спробу створити уніфікований проект для регулювання діяльності прокуратур усієї держави. При цьому автор проекту зазначав, що «буковинське (австрійське) процесуальне законодавство» було більш прогресивним у питаннях забезпечення правоохоронними органами прав і свобод людини, ніж румунське, тому відповідні положення повинні враховуватись при створенні нового проекту кримінально-процесуального кодексу об'єднаної Румунії⁴.

---

¹ Văraru M. Manual de Drept administrativ român. Chişinău : Imprimeria statului, 1925. 457 p.

Văraru M. Tratat de Drept administrativ român. Bucureşti : Tipog. Librăriei SOCEC & CO, 1928. 512 p.

² Ternăveanu O. Cum se aplică legile în Bucovina. Curierul Judiciar. 1927. 12 iun. (№ 22). P. 337–339.

³ Ionescu–Dolj I. Curs de procedură penală Romană. Bucureşti : Editura Soces &Co., S.A., 1926. 414 p.

Ionescu–Dolj I. Curs de procedură penală Romană. Bucureşti : Editura Soces &Co., S.A., 1937. 597 p.

⁴ Ionescu–Dolj I. Curs de procedură penală Romană. Bucureşti : Editura Soces &Co., S.A., 1926. P. 18–19.

Книги, які можуть вас зацікавити

Теоретичні та
практичні основи
формування методики
розслідування
шахрайства у сфері
е-комерції

[Перейти на сайт](#) →